

Janusz Reykowski

Konflikt kulturowy – uwarunkowania socjo-psychologiczne

Streszczenie referatu

Od jakiegoś czasu, w różnych współczesnych demokratycznych społeczeństwach rozwijają się procesy, które zagrażają pokojowym, kooperatywnym formom ich egzystencji. Jednym z takich procesów jest zaostrzenie konfliktu kulturowego, który doprowadza do głębokich społecznych podziałów i nasilania wrogości między ich stronami. Konflikty te przyczyniają się do deformacji systemu demokratycznego. Do najostrzejszych przejawów konfliktu kulturowego we współczesnych demokracjach należy przeciwstawienie konserwatywnego i liberalnego poglądu na świat oraz konserwatywnych i liberalnych wartości.

W tym referacie chcę uzasadnić tezę, że owo przeciwstawienie jest konsekwencją historycznie uwarunkowanych i kulturowo ugruntowanych różnic ukształtowania strategii adaptacyjnych ludzkich społeczności. Są to, z jednej strony, strategie oparte na założeniu, że głównym zadaniem adaptacyjnym ludzi jest przetrwanie i pomyślność własnej wspólnoty, a z drugiej – strategie oparte na założeniu, że głównym zadaniem adaptacyjnym jest troska o ochronę praw i wolności ludzkich jednostek jako autonomicznych podmiotów. Tym różnicom odpowiadają ważne różnice w zakresie potrzeb psychologicznych, w zakresie rozumienia zasad moralnych, w sposobie konstruowania obrazu świata, a także pod względem właściwości Struktury Ja. Różnice te są powodem sprzecznego rozumienia źródeł prawdy i dobra, a więc przekonań i praktyk mających fundamentalne znaczenie dla sposobu organizacji ładu społecznego. Są one podstawą odmiennego stosunku do projektów urządzenia życia społecznego zawartych w rozmaitych ideologiach, na podstawie których tworzą się konkurujące i

walczące ze sobą polityczne ugrupowania (partie polityczne). Partie reprezentują zwykle różne grupy interesów. Konflikty między tymi grupami nasilają się jeśli przybierają formę sprzeczności kulturowych, które przyczyniają się do społecznej polaryzacji i eskalacji konfliktów między konkurującymi organizacjami. Powstają wtedy groźne dla życia społecznego konflikty destruktywne. Zjawiska te nie są jednak nieuchronne. Wyniki badań psychologicznych dowodzą, że różnice kulturowe i ideologiczne nie wykluczają istnienia między ludźmi ważnych psychologicznych podobieństw. Daje to podstawę określenia warunków, które mogą sprzyjać hamowaniu i opanowywaniu tych konfliktów.

Janusz Reykowski

The culture conflict - socio-psychological determinants

Abstract

At the recent time, in various democratic societies there develop processes that engender their peaceful, cooperative forms of existence. One such process is the growing intensity of culture conflicts, which result in the deep social cleavages and intensification of enmities among various social groups. In contemporary democracies this conflict has a form of clash between conservative culture and liberal culture. It is manifested in opposing worldviews, value systems as well as opposing social beliefs and social practices.

In this talk, I want to argue that these opposed cultures represent the historically developed major differences in adaptive strategies of human societies. It is, at one hand a strategy based on the assumption that people's main adaptive task is to protect survival and well-being of their community, and at the other hand, that the main adaptive task is to protect the rights of individual human being. This difference is associated with differences in psychological needs, in understanding of the moral principles, in construal of the worldviews, in functioning of the self-structure. They imply the divergent affinities with various ideological projects of organization of social life as fostered by political organizations and political parties. Parties usually represents various interest groups but cultural differences between them transform conflicts of interests into conflicts of values, especially the moral values. Such conflicts deepen the social cleavage and foster conflicts escalation. Thus, cultural conflict are getting transformed into cultural wars. This course of events however is not inevitable. Psychological analysis of these conflicts indicates that important cultural differences notwithstanding there are also some important similarities between people having discrepant ideological orientations. Moreover, it helps in identifying the conditions that may inhibit or reduce such conflicts.